

DOĞRUDAN TEMİN USULÜ UYGULAMA ESASLARI

Kadir CAMCI^I Levent BİLGİN^{}**

^ITarım ve Orman Bakanlığı Rehberlik ve Teftiř Başkanlığı-Bařmüfettiř

^{**}Tarım ve Orman Bakanlığı Rehberlik ve Teftiř Başkanlığı-Bařmüfettiř

1. Giriş

Kamunun ihtiyaç duyduğu mal, hizmet, danışmanlık hizmet alımları ile yapım işlerine ilişkin ihtiyaçların uygun koşullarda, zamanında, en uygun fiyat üzerinden 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nda belirtilen ihale usulleri, istisnai hallerle ilişkin usul veya doğrudan temin usulü ile karşılanmasına ilişkin süreçlerin tamamına kamu alımları denilmektedir. Buna ilişkin yapılan mevzuat düzenlemeleri de; Kamu İhale Kanunu ile Kanuna dayalı olarak çıkarılan yönetmelikler ile tebliğlerden oluşmaktadır.

Kamu alımları genel itibariyle kamu kaynakları ile finanse edilmektedir. Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi için gerekli olan ödenekler, kamu idarelerinin bütçelerine konulmakta ve mali mevzuatta yer alan ilke ve kurallar çerçevesinde harcamalar yapılmaktadır.¹

Kamu alımlarının düzenlenmesine ilişkin olarak çıkarılan ve 22.01.2002 tarih ve 24648 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nda yapılan ilk düzenlemede "*doğrudan temin*" uygulanacak ihale usulleri arasında yer almaktayken; idarelerin ihale süreçlerinde yaşadıkları zorluklar, mal, hizmet, yapım ve danışmanlık hizmeti sunucularının şikâyetleri ile ihtiyaçların alınmasına ilişkin süreçlerin izlenmesi sonucunda, 30 Temmuz 2003 tarih ve 4964 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 12'nci ve 15'inci maddelerinde yapılan düzenlemelerle, "*doğrudan temin*" ihale usulleri arasından çıkartılmış, kamu için ayrı bir alım usulü olarak belirlenmiştir.

İdarelerin ihtiyaçları kapsamında Kanun'un 22'nci maddesi kapsamında yer alan kriterler çerçevesinde ihtiyaçların karşılanması için ihale yapılması zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır. Doğrudan temin yoluyla yapılan alımlarda Kanun'un belirlediği sınırlar çerçevesinde kolay ve hızlı bir şekilde ihtiyaçların karşılanması amaçlanmıştır.

2. Kamu Alımlarında Doğrudan Temin

Doğrudan temin usulü, ihale yöntemi için belirlenmiş olan ilan yapma, teminat alma, ihale komisyonu kurma ve Kanun'da belirtilen yeterlik kriterlerini sağlama gibi zorunluluklar aranmaksızın, ihale yetkililerince görevlendirilen kişi ya da kişilerce piyasada fiyat araştırması yapılarak kamu ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik mal ya da hizmetin satın alınması ile ilgili bir usuldür.²

Kamu idareleri, Yılı Bütçe Kanunu ile kendilerine tahsis edilen ödenekleri, Bütçe Kanunları ile 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ve bu Kanuna dayalı çıkarılan ikincil ve üçüncül mevzuatlara dayalı olarak harcamak, yapılacak bu harcamalarında ise 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ile 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu ve bu Kanunlara dayalı çıkarılmış olan ikincil ve üçüncül mevzuatlara uygun şekilde ihtiyaçlarını karşılamak zorundadırlar.

4734 sayılı Kanun'un "*ödenegi bulunmayan hiçbir iş için ihaleye çıkılamaz*" hükmü, kamu idarelerinin, yasama organı ve bütçe kanunu dışında idareyi taahhüt ve borç altına sokmamaları, bütçe kanunu ile belirlenmiş limitler içerisinde harcama yapabilmesi kuralına dayanmaktadır.³

1 Mehmet Aksoy, "Finansmanı Bütçeden Karşılanan Kamu Alımlarında Ön Mali Kontrol Çatışma Alanı ve Çözüm Önerileri", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, 2015, s. 14.

2 Yaşar Methibay, *Harcama Hukuku (Kamu Harcamalarının Hukuki Analizi)*, Orion Kitabevi, Ankara, 2014, s. 338

3 Yaşar Gök, "Kamu İhale Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler", *Dış Denetim Dergisi*, Sayı:2, 2010, s. 22.

Kamu idarelerinin “doğrudan temin” yöntemi ile ihtiyaçlarına ilişkin alımlarını gerçekleştirirken uyulması gereken usul ve kuralları düzenleyen ve hukuki dayanak teşkil eden mevzuatlara baktığımızda;

Kanunlar: Yılı Bütçe Kanunları, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (KMYKK), 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu, 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu,

Yönetmelikler: Merkezi Yönetim Harcama Belgeleri Yönetmeliği, Taşınır Mal Yönetmeliği, Muayene ve Kabul Yönetmelikleri,

Tebliğler: Merkezi Yönetim Bütçe Uygulama Tebliği, Harcama Yetkilileri Hakkında Genel Tebliğ, Merkezi Yönetim Harcama Belgeleri Hakkında Genel Tebliğ, Kamu İhale Genel Tebliği ve Kamu İhale Tebliği (parasal sınırlar, süreler ve oranlar) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıda yer verilen mevzuat düzenlemeleri, kamu idarelerinin ve dolayısıyla teminleri gerçekleştirecek idareci ve personelin yasadan kaynaklanan hesap verme yükümlülükleri gereği izlemeleri gereken işlem akışları, düzenlenmesi gereken belgeler, uyulması istenen eşik değerler ve parasal limitler, kanuni süreler, temin öncesi ve sonrası kurallar ve tedarik edilen taşınır ya da taşınmazların kayıt altına alınma yöntemleri gibi konularda bağlayıcıdır.

İdarenin kanunda sayılan durumlar dışında, doğrudan temin usulüne göre mal veya hizmet alımı ile yapım işini yaptırması mümkün görünmemektedir. Bu usulde ihaleye çıkılması söz konusu olmadığı için, doğrudan temin usulü “ihalesiz usul” olarak da ifade edilmektedir.⁴

Anayasa Mahkemesi kararına göre; “Doğrudan temin yöntemi, bir ihale usulü olmayıp, Kanun’da belirtilen hallerde ihtiyaçların, idare tarafından davet edilen isteklilerle teknik şartların ve fiyatın görüşülerek doğrudan temin edildiği alım yöntemini ifade etmektedir. Kanun’un 22’nci maddesinde, ilân yapılmaksızın ve teminat alınmaksızın “doğrudan temin” yöntemine başvurulabilecek haller belirtilmiş ve bu maddeye göre yapılacak alımlarda, ihale komisyonu kurma ve 10’uncu maddede sayılan yeterli kurallarının aranma zorunluluğu bulunmaksızın, ihale yetkilisince görevlendirilecek kişi veya kişiler tarafından piyasada fiyat araştırması yapılarak ihtiyaçların temin edileceği” hükme bağlanmıştır.⁵

Yargıtay ise ihaleye fesat karıştırma suçunun oluşabilmesi için kanunlarda öngörülmüş ihale usullerinden biri ile yapılmış ya da yapılacak bir ihale ve iş olmasının zorunlu olduğunu, “doğrudan temin yönteminin bir ihale olmadığını, sadece madde metninde belirtilen durumlarda idarelerce kullanılabilecek bir satın alma yöntemi olduğunu” ifade ederek doğrudan temin ile gerçekleştirilen alımlarda ihaleye fesat karıştırma suçunun oluşmayacağına karar vermiştir.⁶

11 Temmuz 2023 tarihli ve 32245 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Doğrudan Temin Yöntemiyle Yapılacak Alımlara İlişkin Tebliğ ile 4734 sayılı Kanunun 22. Maddesi kapsamında yapılacak alımların mevzuat dayanağının güçlendirildiği, yine bu Tebliğ ile 01.02.2024 tarihinden itibaren, piyasa fiyat araştırmaları kısmen veya tamamen elektronik ortamda yapılabilmesi, EKAP üzerinden alım duyurusu yapılabileceği gibi alıma katılmak isteyen kişilere davet gönderilmesi, EKAP üzerinden e-fiyat teklifi verilebilmesi, alımlara e-fiyat teklifi sunacak kişilerin hızlı ve kolay şekilde EKAP’a kayıt olabilmesi, alım sonuçlarının EKAP üzerinden teklif veren gerçek veya tüzel kişilere bildirilmesi, 4734 sayılı

4 Aziz Taşdelen, *Kamu Harcamaları Hukukunda İhale Süreci*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004, s. 85.

5 Anayasa Mahkemesinin T.25.12.2014, E.2014/16, K.2014/197 No.lu Kararı.

6 Yargıtay 5. Dairesinin T.02.07.2015, E.2013/14111, K.2015/13337 No.lu Kararı.

Kanunla ya da diğer kanunlarla bu Kanundan istisna olarak doğrudan temin yöntemiyle yapılan alımlar da EKAP üzerinde gerçekleştirilmesi imkânlarının getirildiği görülmektedir.

3. Doğrudan Temin Usulünde İş Akış Süreçleri

Kamu idaresinin, ihtiyaçlarını belirlemesi ile başlayan temin süreci tedarik aşamasına kadar belirli kurallara bağlıdır. Kamu alımlarında bu sürece ilişkin bir kurallar silsilesi oluşturulmuştur. Buna göre:

3.1. İlgili Birimlerden İhtiyacın Temini İçin Talep Bildirilmesi ve/veya İhtiyacın Tespiti

Gerek bütçenin yapılması sırasında gerekse **yl içerisinde idarelerin ihtiyaçları** tespit edilerek alımı yapacak birimlere yazılı olarak iletilmeli ya da matbu formlar ile ihtiyaç talebinde bulunulmalıdır.

3.2. Temin Öncesi Hazırlıklar

Doğrudan temin yoluyla karşılanacak ihtiyacın miktarı belirlenmeli ve ödeneğinin temini yapılmalıdır. Alım sürecinde aşağıdaki hususlara da dikkat edilerek işlem tesis edilmelidir:

- Parasal limitler dâhilinde yapılacak harcamaların yıllık toplamının, idarelerin bütçelerine bu amaçla konulacak ödeneklerin %10'luk kısmını aşması durumunda Kamu İhale Kurumundan izin alınması gerekmektedir. Bu kapsamda temin yapılırken %10'luk sınırın aşılmamasının kontrol edilmesi gerekir.⁷
- Yeterlik kriteri arama zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak temin edilecek ihtiyaç özellik arz ediyor ve bu ihtiyacın temininde idare tarafından bazı kriterler aranması düşünüüyorsa, mevzuattaki yeterlik belge ve kriterlerine bağlı olmaksızın tamamen idarenin takdiri ile belirlenecek belge ve kriterler aranabilir. Burada dikkat edilecek husus, belirlenecek kriterlerin idari şartnamede zikredilmesi ve sürece katılacak kişilere önceden bildirilerek fiyat araştırması yapılmasıdır.
- Doğrudan teminde komisyon kurulması zorunlu olmayıp bu husus idarelerin takdirine bırakılmıştır. 22/a-b-c maddesine göre yapılacak alımlarda, eğer alım büyük ölçekli ve nitelikli ise komisyon kurulmasında fayda vardır. Karar komisyon kurularak alınmış ise Damga Vergisi Kanunu'nun Ek:1 tablosunda belirtilen güncel damga vergisi oranı uygulanarak bulunan tutar yüklenici tarafından yatırılmalıdır.
- Doğrudan temin yoluyla alımlarda, firmanın ihalelere katılmaktan yasaklı olup olmadığı teyit ettirilmeyecektir. Ancak, anılan Kanunun 22/d maddesine göre belirtilen parasal limit dâhilinde yapılan alımlarda, kendisinden alım yapılacak gerçek veya tüzel kişinin Kurumun internet sayfasındaki yasaklılar listesinde bulunup bulunmadığının kontrol edilmesi ve yasaklı olduğunun belirlenmesi durumunda, söz konusu kişiden alım yapılmaması gerekmektedir. Bu teyit işlemi temsil ve ağırlama alımları için uygulanmayacaktır.

7 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 62'nci Maddesinin (I) Bendi Kapsamında Yapılacak Başvurulara İlişkin Tebliğ, RG. T. 31.12.2020, No: 31351.

3.3. Onay Belgesinin Düzenlenmesi

Kamu idareleri tarafından kurum bütçesinden harcama yapılabilmesi, harcama yetkilisinin/ihale yetkilisinin harcama talimatı/ihale onayı vermesiyle mümkün olmaktadır. Doğrudan temin alım şartlarının sağlanmış olduğu durumlarda gerçekleştirme görevlisinin talebi, harcama yetkilisinin oluru ile onay belgesi hazırlanır ve harcama yetkilisi tarafından piyasa fiyat araştırmasını yapacak personel belirlendikten sonra onay belgesi imzalanarak alım süreci başlatılır.

Onay belgesi düzenlenirken, yapım işleri/alımların Kanun'un 22'nci maddesinin hangi bendine göre yapılacağı belirtilmelidir. Ayrıca tespit ne şekilde yapıldığını ve gerekçesini gösteren tutanak onay belgesine eklenmelidir.

Merkezi Yönetim Harcama Belgeleri Yönetmeliği hükümleri uyarınca, onay Belgesinde; alım konusu için nevi, niteliği varsa proje numarası miktarı gereken hallerde yaklaşık maliyet ödenek ve tertip alım usulü avans ve fiyat farkı bilgileri ve harcama yetkilisinin onayının bulunması gerekmektedir.

Merkezi Yönetim Harcama Belgeleri Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesinde doğrudan temin sürecinde kullanılacak onay belgesi ile ilgili olarak belgede yer alması gereken bilgilere işaret etmekle yetinilmiştir. Dolayısıyla doğrudan teminle yapılan alımlarda söz konusu Yönetmelik'te ifade edilen bilgileri taşıyan bir belgenin kullanılması yeterli olmakta, ayrıca bir formata uygunluk şartı aranmamaktadır. Bununla birlikte uygulama yönetmelikleri ekinde yer alan ihale onay belgesi standart formunun uyarlanarak onay belgesi olarak da düzenlenmesi mümkündür. Düzenlenen onay belgesi harcama talimatı niteliği taşıdığından onay belgesine ilaveten MYHBY' de belirtilen harcama talimatının düzenlenmesine ihtiyaç bulunmamaktadır.

3.4. Piyasa Fiyat Araştırması ve Temin Süreci

Kanunun 22'nci maddesine göre; ihale komisyonu kurma ve 10'uncu maddede sayılan yeterlilik kurallarını arama zorunluluğu bulunmaksızın ihale yetkilisince, görevlendirilecek kişi veya kişiler tarafından piyasada fiyat araştırması yapılarak ihtiyaçlar temin edilir.

Kanunun 22'nci maddesine ihtiyaçların karşılanmasında onay belgesi düzenlenmesi, onayı takiben ihale yetkilisince görevlendirilen kişi veya kişiler tarafından piyasada fiyat araştırma yapılması ve buna ilişkin belgelerin dayanakları ile birlikte onay belgesine eklenmesi zorunludur.

Piyasada fiyat araştırması yapıp ihtiyacı temin edecek kişi ya da kişileri, ihale yetkilisi/ harcama yetkilisi görevlendirir. Görevlendirme yazılı olur verme biçiminde yapılabileceği gibi, onay belgesinde belirtilmek sureti ile de yapılabilir. Her doğrudan temin için ayrı görevlendirme yapılabileceği gibi, ihtiyacın niteliği farklı görevlendirmeler gerektirmiyorsa, sürekli olarak aynı kişiler de görevlendirilebilir. İhtiyacın niteliği uzmanlık gerektiriyorsa, görevlendirilen kişilerde de buna uygun nitelik aranmalıdır. Birden fazla görevliden birinin başkan olarak görevlendirilmesi de mümkündür.

İdarelerce gerekli görülmesi halinde fiyat araştırmaları ilgili ihale uygulama yönetmeliklerinde yaklaşık maliyetin belirlenmesine ilişkin esas ve usuller çerçevesinde yapılabilir.

3.5. Temin Kararının Verilmesi

Temin kararı, aşağıda yer alan işlemlerin sırasıyla kontrol edilmesi ile verilir. Bu işlemler ve düzenlenecek belgeler şunlardır:

- Firmalardan ön teklif istenmesi (Form: / Firmadan Ön Teklif İsteme Yazısı),
- Firmalardan alınan tekliflerin (KDV hariç) düzenlenen Fiyat Tespit Cetveline eklenmesi,
- Piyasa fiyat araştırmasında alınan fiyatlar içinde, her bir iş/mal kalemine en uygun fiyatı veren firmanın belirlenmesi (Form: / Fiyat Tespit Cetveli),
- Teminin yapılacağı firma/firmaların tutanağa bağlanması,
- Temin kararı tutanağının ekleri ile birlikte İhale Yetkilisine sunularak uygunluk onayının alınması (Form: / Alım Kararı Tutanağı).

Doğrudan temin usulünü düzenleyen 22/a-b-c kapsamında gerçekleştirilecek alımlarda *“tek kaynaktan temin edilen mallara-hizmetlere ilişkin form”*, diğer durumlarda ise *“piyasa araştırma tutanağı”* düzenlenmektedir.⁸

Bu tutanak/form piyasa fiyat araştırması sonucunda alınan teklifleri ve uygun görülen fiyat ile yüklenici ve bu tutanağı düzenleyen ve onaylayan idareci ve görevlileri göstermektedir. Bu formun ekinde yaklaşık maliyetin tespitinde kullanılan tevsik edici belgelerin bulunması gerekmektedir.

Doğrudan temin usulünde harcama yetkilisi tarafından piyasa araştırmasını yapmakla görevlendirilen kişi ya da kişilerce, alımı yapılacak ihtiyacı en ekonomik yolla gerçekleştirmek amacıyla isteklilerden teklif alınır.

İdare gerçekçi piyasa fiyat araştırması yaparak doğrudan teminin doğasından kaynaklanan zafiyetleri ve rekabetsiz ortamın kendisine yükleyebileceği riskleri en aza indirebilir.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ve diğer mevzuat kaynaklarında kamu görevlilerinin mali sorumlulukları ile ilgili hükümler mevcut olduğundan piyasa fiyatının tespitine yönelik çalışmaların somut ve kanıtlanabilir olması gerekir.

Piyasadan fiyat araştırması; teklif mektubu dağıtımı, idarede ve sektörde bilgi alınabilecek kişiler, benzer alımların sonuçları, alımlar için oluşturulan idari veri tabanları (DMO) referans fiyatlar, çevrimiçi haberleşme imkânları (sanal marketler), yetkili kuruluş fiyat listeleri/piyasa rayiçleri, üretici veya dağıtıcılar tarafından yayınlanan katalog, broşür gibi materyaller gibi yöntemler ile yapılabilir.

Piyasa fiyat araştırması yapılırken yazılı teklif almak zorunlu değildir, faks ve e-mail gibi yollar geçerlidir ve tespit edilen fiyatlar görevlendirilen kişilerce kayıt altına alınmalıdır.

Fiyat araştırması sırasında teknik şartlar ve fiyat üzerinden pazarlık yapılması faydalı olacaktır.

⁸ Eğer ihtiyaçlar gerçek veya tüzel tek kişiden karşılanıyorsa (4734 sayılı Kanun'un 22'nci maddesinin (a), (b), (c) bentleri kapsamında) bu durumu gerekli kılan sebepler ayrıntılı, net ve objektif bir biçimde ortaya konularak, (KİK022.0/M ve KİK021.0/H) ilgili form düzenlenmelidir.

3.6. İlan Yapılması/Şartname Düzenlenmesi/ Sözleşme Yapılması/ Teminat Alınması

4734 sayılı Kanun'a göre doğrudan temin usulünde; ilan yapılması, şartname düzenlenmesi, sözleşme yapılması ve teminat alınması zorunlu değildir.

Kanun'a göre ilan yapılması zorunlu olmamakla birlikte ilan yapılacaksa, Kanun'un 13'üncü maddesinde belirlenen kurallara bağlı olmaksızın tamamen idarenin inisiyatifi ile ilan süresi ve kuralları belirlenebilecektir. İdare tarafından şartname düzenlenmesi istenilmiş ise alım türüne göre şartname hazırlanması gereklidir. Yine sözleşme düzenlenmesi uygun görülümüşse ya da alım işi 22/c maddesi kapsamında yapılacak ise sözleşmenin belirlenen kurallara göre düzenlenmesi gerekir. Eğer sözleşme düzenlenmiş ise ilgili evrakla birlikte muhafaza edilmesi önemli bir unsur olarak görülmektedir. Doğrudan temin yöntemiyle gerçekleştirilen alımlara ilişkin olarak sözleşme imzalanmış ise binde 9,48 oranında damga vergisi tahsil edilmesi gerekmektedir. Sözleşmenin notere tescili zorunlu değildir.

Teminat alınması, cezai yaptırımlar öngörülmesi, kabul ile ilgili bir kısım prosedürler veya kabul sonrası sorumluluklar getirilmesi gibi uygulamaların tercih edildiği durumlarda da mutlaka yazılı sözleşme düzenlenmelidir.

Doğrudan temin yönteminde teminat alınması zorunluluk olmamakla birlikte, işin ifası belli bir süreye ihtiyaç gösterdiği için sözleşmeye bağlanan işlerde, yüklenicinin sözleşmeye uygun davranmasını sağlamak açısından teminat alınmasında yarar vardır.

3.7. Muayene Kabul Komisyon Tutanağının Düzenlenmesi

Muayene kabul komisyon tutanağı, yüklenici tarafından anlaşma kapsamında teslimi yapılan mal, hizmet ve yapım işinin eksiksiz ve tam olarak yerine getirildiğini ve kabulünün yapıldığını gösterir belgeyi ifade eder.

Alımı ya da teslimi gerçekleştirilen mal, hizmet ve yapım işleri birisi başkan, birisi konusunda uzman olmak üzere en az üç kişiden oluşan muayene kabul komisyonu tarafından kontrol edilir ve kabulü yapılır. 4735 sayılı Kanununun 11'inci maddesi uyarınca Muayene ve Kabul Yönetmeliklerine uygun şekilde muayene ve kabul tutanakları düzenlenir.

Muayene ve kabul komisyonunca istenilen işin önceden belirtilen şartlara uygunluğu kontrol edilip uygun görüldüğü takdirde imza altına alınır. Mal alımlarında Taşınır İşlem Fişi (TİF) ayrıca düzenlenir.

İşin, sözleşmede belirli kısmının tamamlanmasından sonra hakediş ödemesi yapılmasının söz konusu olduğu durumlarda; muayene kabul komisyon tutanağı işin tamamlanan kısmı için düzenlenir.

3.8. Hakediş Raporu Düzenlenmesi

Doğrudan temin usulüyle gerçekleştirilecek yapım işleri ile hizmet alımlarında sözleşme düzenlenmiş ve hakediş verileceği hükme bağlanmış ise yerine getirilen taahhütler karşılığında hak edilen tutarların ödenmesinde hakediş belgesi düzenlenmesi suretiyle ödemeler gerçekleştirilir.

Doğrudan teminle yapılan hizmet alımları ile yapım işlerinde sözleşme hükümlerine göre yerine getirilen taahhütlerin hak sahiplerine ödenmesinde, Merkezi Yönetim Harcama Belgeleri Yönetmeliği ekinde yer alan Yapım İşleri Hakediş Raporu (Örnek:3) ve Hizmet İşleri Hakediş Raporu (Örnek:4) düzenlenir.

3.9. Fatura Düzenlenmesi

Fatura, kamu idareleri tarafından gerçekleştirilen iş, mal veya hizmet alımlarında bu alımların özelliğine veya alımın yapıldığı yere göre düzenlenmesi gereken belgelerdir. Faturanın düzenlenmiş olması, satın alma işleminin yüklenici tarafından tamamlandığını göstermektedir.

3.10. Taşınır İşlem Fişi Düzenlenmesi

Doğrudan temin yoluyla taşınır bir mal ya da malzeme satın alınmışsa, satın alınan taşınır mal ve/veya malzemeler, edinme şekline bakılmaksızın kamu idaresince kullanılmak üzere teslim alındığında sisteme giriş kaydedilir. Giriş kayıtları taşınır işlem fişine dayanılarak yapılır. Her taşınır kaydının belgeye dayandırılması şarttır.

Söz konusu belgenin üzerinde belirtilen tarih ve sayısı taşınır işlem fişine kaydedilir. Satın alınan tüketim malzemeleri, taşınır kayıt yetkilisi tarafından teslim alındıktan sonra üç nüsha "taşınır işlem fişi" düzenlenir. Muayene ve kabul komisyonu tutanağının tarihi ve sayısı, fatura veya fatura yerine geçen belgenin tarihi ve sayısı ile satıcı firma bilgileri ve satın alınan malzemelerin taşınır kodları taşınır işlem fişine yazılır.

Taşınır işlem fişinin ilk nüshası ödeme emri belgesine, ikinci nüshası ödeme emri belgesinin harcama biriminde kalan nüshasına bağlanır. Üçüncü nüshası ise muayene ve kabul komisyonu tutanağı veya idare yetkilisince düzenlenmiş kabul belgesi ile birlikte sıralı bir şekilde dosyalanır.

3.11. Doğrudan Temin Kayıt ve Bilgi Formunun Düzenlenmesi

Doğrudan temin yoluyla yapılan alımlar için "Doğrudan Temin Kayıt Formu" temin tarihini takip eden ayın onuncu gününe kadar Kamu İhale Kurumunun internet sitesi (www.kik.gov.tr) üzerinden Kuruma gönderilecektir.

4. Doğrudan Temin Usulünde Genel Uygulamalar

Kamu İhale Genel Tebliği'nin 22'nci maddesi başlığı altında doğrudan temine ilişkin açıklamalara yer verilerek 22.1'inci madde başlığı altında genel hükümlere ilişkin açıklamalar yapılmıştır.⁹

4734 sayılı Kanun'un 22'nci maddesinde belirtilen hallerde ihtiyaçların, Kanun'un 18'inci maddesinde sayılan ihale usulleri için tespit edilen kurallara uyulmaksızın (ilan yapılmadan, teminat alınmadan, ihale komisyonu kurma ve anılan Kanun'un 10'uncu maddesinde sayılan yeterlik kriterlerini arama zorunluluğu bulunmaksızın) ihale yetkilisince görevlendirilecek kişi veya kişiler tarafından piyasada fiyat araştırması yapılarak temin edilmesi mümkün bulunmaktadır. Söz konusu hükümler uyarınca anılan maddede belirtilen nitelikteki ihtiyaçların karşılanmasında kolaylık sağlanması amaçlanmış olmakla birlikte, ihtiyacın niteliğine göre, ilan yapılması, teminat alınması, ihale komisyonu kurulması, isteklilerde belirli yeterlik kriterlerinin aranması ile şartname

⁹ Kamu İhale Genel Tebliği, RG. T.22.08.2009, No: 27327, Madde: 22,22.1. doğrudan temine ilişkin açıklamalar.

ve sözleşme düzenlenmesi gibi hususlar idarelerin takdirindedir. Bu madde kapsamında alımı yapılacak malın teslimi veya hizmetin ya da yapım işinin belli bir süreyi gerektirmesi durumunda, alımın bir sözleşmeye bağlanması zorunlu olup bir defada yapılacak alımlarda sözleşme yapılması idarelerin takdirindedir. Buna karşılık, 22/c maddesi kapsamında yapılan alımlarda ise madde metninde belirtildiği üzere sözleşme yapılması zorunludur.

Diğer taraftan 22'nci maddeye göre ihtiyaçların karşılanmasında onay belgesi düzenlenmesi, onayı takiben ihale yetkilisince görevlendirilen kişi veya kişiler tarafından piyasada fiyat araştırması yapılması ve buna ilişkin belgelerin dayanakları ile birlikte onay belgesine eklenmesi zorunludur. İdarelerce gerekli görülmesi halinde fiyat araştırmaları, ilgili ihale Uygulama Yönetmeliklerinde yaklaşık maliyetin belirlenmesine ilişkin esas ve usuller çerçevesinde yapılabilir. Ancak doğrudan temin kapsamında yapılan alımlarda fiyat farkı hesaplanmasının öngörülmesi halinde, piyasa araştırması yapılması aşamasında bu hususun belirtilerek fiyat tekliflerinin alınması gerekmektedir.

Ayrıca 04.3.2009 tarihli ve 27159 mükerrer sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan İhale Uygulama Yönetmeliklerinde, 4734 sayılı Kanunun 22'nci maddesinin (a), (b), (c) bentleri kapsamında idarece yapılacak alımlarda kullanılmak üzere, "4734 sayılı Kanunun 22'nci maddesinin (a), (b), (c) Bentleri Kapsamında Tek Kaynaktan Temin Edilen Mallara/Hizmetlere İlişkin Form" yer almaktadır (KİK022.0/M ve KİK021.0/H). Anılan form hazırlanırken formdaki dipnot belirlemelerine özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir. Buna göre alımın gerçek veya tüzel tek kişiden yapılma sebepleri ayrıntılı, net ve objektif bir biçimde ortaya konacak, Kanun'un 22'nci maddesinin anılan bentlerinde belirtilen hükümlerin uygulanabilir olmasını sağlayan sebepler detaylı olarak yazılacak, bunlara ilişkin belgeler de anılan forma eklenecektir. Diğer yandan mal alımlarıyla ilgili olarak; ihtiyacın niteliği, ihtiyaç konusu malın ayrıntılı teknik özellikleri ve ne amaçla kullanılacağı, anılan amacı en az aynı verimlilik, etkinlik ve fonksiyonellikte karşılayabilecek diğer ürünlerin-modellerin-markaların vb. bulunup bulunmadığının tespitinin yapılıp yapılmadığı ve bulunmuyorsa nedenleri, ihtiyaç konusu malı satan başka firmaların olup olmadığı gibi hususlara yer verilecektir.

Kanun koyucu tarafından tek tek sayılma yöntemi kullanıldığından, madde hükümlerinde yer alan durumların kıyas yoluyla genişletilmesi mevzuata aykırılık oluşturacaktır.

Doğrudan temin yöntemiyle gerçekleştirilen alımlara ilişkin olarak sözleşme imzalanmış ise, Damga Vergisi Kanunu'nun Ek:1 tablosunda belirtilen güncel damga vergisi oranı uygulanarak bu tutarın tahsil edilmesi gerekmektedir. Sözleşme düzenlenmemiş olması durumunda ise damga vergisi tahsil edilmesine gerek bulunmamaktadır.

Doğrudan teminle karşılanan alım için 4734 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesinde belirtildiği şekilde bir komisyonun oluşturulduğu, alım kararının komisyon tarafından verildiği ve bu kararın ihale yetkilisince onaylandığı durumda Damga Vergisi Kanunu'nun Ek:1 tablosunda belirtilen güncel damga vergisi oranı uygulanarak bu tutarın tahsil edilmesi gerekmektedir. Bu hususlara ilişkin olarak 16.04.2005 tarih ve 25788 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan 44 Seri No'lu Damga Vergisi Kanunu Genel Tebliği'nin 5'inci maddesinde de; "Bu çerçevede, idarelerin 4734 sayılı Kanunun 22'nci maddesi kapsamında yapacakları alımlar nedeniyle belli parayı ihtiva eden bir sözleşmenin düzenlenmesi halinde bu sözleşmenin, idarelerce kurulacak ihale komisyonlarınca bir ihale kararının alınması halinde bu kararın, damga vergisine tabi tutulması gerekmektedir. Ancak, söz konusu alımlar nedeniyle belli parayı ihtiva eden bir sözleşmenin düzenlenmemesi ve ihale komisyonları

kurularak bir ihale kararının alınmaması halinde ise damga vergisinin aranılmayacağı tabiidir.” açıklaması yer almaktadır.

Öte yandan, Kanunda yer alan ihale yöntemleriyle temin edilmesi gereken bir ihtiyacın Kanun’un 22/d maddesi için öngörülen parasal sınırlar altında kalması için söz konusu ihtiyacın kalemlere bölünmek suretiyle temin edilmesi sorumluluk doğuracaktır.

Kamu İhale Genel Tebliğinin 22.1.1.6. maddesine göre doğrudan temin yoluyla bedel içeren bir sözleşme kapsamında gerçekleştirilen alımlarda, İhale Uygulama Yönetmeliklerinin ilgili maddeleri çerçevesinde iş deneyim belgesi düzenlenmesi mümkündür.

Kamu İhale Genel Tebliğinin 22.2 ila 22.8’inci madde başlıkları altında özel hükümlere ilişkin açıklamalar yapılmıştır¹⁰.

Doğrudan temin yoluyla karşılanacak alımlar:

4.1. İhtiyacın Gerçek veya Tüzel Tek Kişiden Temini

İdareler, 4734 sayılı Kanun’un 22/a maddesi kapsamında mal ve hizmet alımlarında, 4734 Sayılı Kanun’un 22’nci maddesinin (a), (b), (c) Bentleri Kapsamında Tek Kaynaktan Temin Edilen Mallara/Hizmetlere İlişkin Formu (KİK022.0/M ve KİK021.0/H) kullanarak ihtiyacın neden sadece gerçek veya tüzel tek kişi tarafından karşılanabileceğini detaylı olarak yazacak, fiyat araştırması yapacak, ihtiyaç konusu malın veya hizmetin niteliklerini tarif edecek ve bu hususlara ilişkin bütün belgeleri standart forma ekleyeceklerdir. Ayrıca bir taahhüt kapsamında; taahhüt konusu sözleşme veya şartnamede yer alan hükümler nedeniyle belli bir marka veya modellenli malın alınmasının zorunlu olduğu hallerde 4734 sayılı Kanun’un 22/a maddesinin uygulanması mümkün bulunmaktadır.

4.2. İhtiyacın Özel Bir Hakka Sahip Gerçek veya Tüzel Tek Kişiden Temini

4734 sayılı Kanun’un 22/b maddesi sadece gerçek veya tüzel tek kişinin ihtiyaç ile ilgili bilimsel, teknik, fikri veya sanatsal vb. nedenlerle özel bir hakka sahip olmasını ifade etmektedir. Bu nedenle, ihale konusu mal veya hizmet, bilimsel, teknik, fikri veya sanatsal vb. nedenlerle ve münhasır hakların korunması nedeniyle sadece belirli bir mal tedarikçisi veya hizmet sunucusu tarafından sağlanabiliyorsa, ilan yapılmaksızın anılan madde hükmüne göre doğrudan temin yoluyla ihtiyaçların karşılanması mümkün bulunmaktadır. Örneğin; idarelerin diğer usullerle temini mümkün olmayan bilimsel yayın, fikir ve sanat eseri, belirli bir akademik kişiden eğitim vb. mal veya hizmetler 22/b maddesi kapsamında temin edilebilecektir. İdareler, 4734 sayılı Kanun’un 22/b maddesinin uygulamasında, Tek Kaynaktan Temin Edilen İhtiyaçlara İlişkin Standart Formu’nu (KİK022.0/M ve KİK021.0/H) kullanarak ihtiyacın neden sadece özel bir hakka sahip gerçek veya tüzel tek kişiden karşılanabileceğini detaylı olarak yazacak, fiyat araştırması yapacak, ihtiyaç konusu mal veya hizmetin niteliklerini tarif edecek ve bu hususlara ilişkin bütün belgeleri standart forma ekleyeceklerdir.

4.3. 4734 Sayılı Kanun’un 22’nci Maddesinin (c) Bendi Uyarınca Mal ve Hizmetlerin İlk Alım Yapılan Gerçek veya Tüzel Kişiden Temini

4734 sayılı Kanun’un 22/c maddesi uyarınca, mevcut mal, ekipman, teknoloji veya hizmetlerle uyumun ve standardizasyonun sağlanması için zorunlu olan mal ve hizmetlerin

¹⁰ Kamu İhale Genel Tebliği, RG. T.22.08.2009, No:27327, madde:22.1.-22.8. Doğrudan Temine İlişkin Açıklamalar.

asıl sözleşmeye dayalı olarak düzenlenecek ve toplam süreleri üç yılı geçmeyecek sözleşmelerle ilk alım yapılan gerçek veya tüzel kişiden temin edilmesi mümkündür.

Bu kapsamda yapılacak alımlarda, Kanun'un 5'inci maddesindeki rekabet, saydamlık, ihtiyaçların uygun şartlarla ve zamanında karşılanması ve kaynakların verimli kullanılması ilkeleri ile Kanun'un temel alım usullerinin gereği olarak; daha önce sözleşmeye bağlanmış asıl işin kapsam ve miktarı, idarenin ihtiyacını karşılayacak şekilde tespit edilmelidir. Yine bu kapsamda toplam süreleri üç yılı geçmemek üzere asıl sözleşmeye dayalı olarak yapılacak alımların ise ihtiyaca ilişkin asıl sözleşmeye bağlanan mal ve hizmet alımıyla ilgili olarak önceden öngörülemeyen ihtiyacın gereği olarak ortaya çıkmasına ve tamamlayıcı nitelikte bir alım olmasına dikkat edilmelidir. Temine konu olacak mal ve hizmet alımları arasında kabul edilebilir doğal bir bağlantı bulunmalıdır. Bu belirlemelerin idarelerin teknik birimlerince yapılması esas olmakla birlikte konu ile ilgili kuruluşlardan teknik yardım alınması da mümkün bulunmaktadır.

İdareler ihtiyaçlarının temin edilmesinde saydamlığı, kamuoyu denetimini, ihtiyaçların uygun şartlarla ve zamanında karşılanmasını ve kamu kaynaklarının verimli kullanılmasını sağlamakla yükümlüdür. Bu zorunlulukların idarece saptanması durumunda, yapılacak alımlarda; ihale komisyonu kurma ve 4734 sayılı Kanununun 10'uncu maddesinde sayılan yeterlik kurallarını arama zorunluluğu bulunmaksızın ihale yetkilisince görevlendirilecek kişi veya kişiler tarafından piyasada fiyat araştırması yapılarak ihtiyaçlar temin edilebilecektir. İdare ile yüklenici (ilk alım yapılan gerçek ve tüzel kişi) arasında asıl sözleşmeye dayalı olarak düzenlenecek sözleşmelerin süreleri 3 yılı geçmeyecektir.

İhtiyaçların uygun şartlarla ve zamanında karşılanması, kamu kaynaklarının verimli şekilde kullanılması için 4734 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak ihale usulünün belirlenmesine ve ihale dokümanında yapılacak düzenlemelere ilişkin yetki ve sorumluluk idarelerin takdirindedir. Bu nedenle ihtiyaçların 4734 sayılı Kanun'un 22/c maddesi kapsamında temini için alımı gerçekleştirilecek mal ve hizmetin mevcut mal, ekipman, teknoloji veya hizmetlerle uyum ve standardizasyonunun sağlanması zorunlu olduğundan, bu zorunluluğun idarelerin teknik birimlerince ya da ilgili kuruluşlardan teknik yardım alınarak saptanması gerekir.

Yukarıdaki esaslar çerçevesinde; alınacak mal veya hizmetin mevcut ekipman, teknoloji veya hizmetlerle uyum ve standardizasyonunun sağlanmasının zorunlu olduğu idarelerin teknik birimlerince ya da ilgili kuruluşlardan teknik yardım alınarak saptanması halinde, bu mal ve hizmetler ilk alım yapılan gerçek ya da tüzel kişiden 4734 sayılı Kanun'un 22/c maddesi kapsamında alınabilir. İdareler 4734 sayılı Kanun'un 22/c maddesinin uygulamasında, 4734 Sayılı Kanun'un 22'nci maddesinin (a), (b), (c) Bentleri Kapsamında Tek Kaynaktan Temin Edilen Mallara/Hizmetlere İlişkin Formu (KİK022.0/M ve KİK021.0/H) kullanacaklardır.

4.4. 4734 Sayılı Kanun'un 22'nci Maddesinin (d) Bendi Gereğince İhtiyaçların Temini

4734 sayılı Kanun'un 22/d maddesinde belirtilen ve Kurum tarafından güncellenen tutarı aşmayan mal ve hizmet alımları ve yapım işleri ile temsil ağırlama faaliyetleri kapsamında yapılacak konaklama, seyahat ve iaseye ilişkin mal ve hizmetlerin idarelerce temin edilmesi mümkün bulunmaktadır. İşin niteliğine göre idareler 22/d'ye göre yapacakları günlük ve küçük ölçekli alımlar için genel bir onay belgesi düzenleyebilecekleri

gibi her bir alım için de onay belgesi düzenleyebilirler. Ayrıca ilgili mevzuatı çerçevesinde düzenlenmesi gerekli olan harcama belgeleri onay belgesine eklenir. Ancak 22/d kapsamında gerçekleştirilecek yapım işlerinde fiyat araştırmasının Yapım İşleri İhaleleri Uygulama Yönetmeliği'nde belirlenen yaklaşık maliyetin hesaplanmasına ilişkin esas ve usullere göre yapılması zorunludur.

22/d'de belirlenen parasal limitlere bağlı olarak yapılacak ihtiyaç temininde, piyasada yapılan fiyat araştırması sonucunda öngörülen parasal limitin aşılabacağına tespit edilmesi halinde ihtiyacın Kanun'un ilgili hükümlerine göre ihale yoluyla temin edilmesi gerekmektedir.

Ayrıca 4734 sayılı Kanun'un 19'uncu maddesine göre açık ihale usulü ile temini gereken ihtiyacın Kanun'un 22/d maddesi için öngörülen parasal sınırların altında kalacak şekilde, adet bazında veya aynı ihale konusu içinde yer alabilecek nitelikteki mal ve hizmet alımları ile yapım işlerinin, kalemlere veya gruplara bölünmek suretiyle aynı Kanun'un 22/d maddesine göre temini, 4734 sayılı Kanun'un temel ilkelerine aykırılık teşkil ettiğinden bu yönde uygulamaların sorumluluk doğuracağı hususuna dikkat edilmesi gereklidir.

İdarelerin 22/d kapsamında temin edeceği ihtiyaçlarını, anılan bentteki parasal limitlerden hangisini esas almak suretiyle karşılayabileceğinin, ihtiyacı karşılayacak idarenin, büyükşehir belediyesi mücavir alan sınırları içerisinde bulunup bulunmadığına göre belirlemesi gerekmektedir.

Kanun 22'nci maddesinin (d) bendinde yer alan; *"Büyükşehir belediyesi sınırları dâhilinde bulunan idarelerin onbeş milyar (Dörtüzyotuzbirbinsekizyüzon Türk Lirası)^{11*}, diğer idarelerin beşmilyar Türk Lirasını (Yüzkırkçübinsekizyüzkırkbeş Türk Lirasını)* aşmayan ihtiyaçları ile temsil ağırlama faaliyetleri kapsamında yapılacak konaklama, seyahat ve işeyle ilişkin alımlar.**"* şeklinde ki düzenlemede, iki kıstas getirilmiştir. Alımı yapacak idarenin bulunduğu şehrin belediyesinin, büyükşehir olup/olmadığı esası ile her yılın başında ve/veya özel durumlara esas olmak üzere farklı dönemlerde resmi gazetede yayımlanan kamu ihale tebliği ile belirlenen parasal limitler bu madde hükmü kapsamında alım yapılmasının temel kriterleridir.

22'nci maddenin (d) bendinde yer alan tutarlar, Kamu İhale Kanununun ilk yayımlandığı yıldaki tutarlar olup, her yılın başında ve/veya özel durumlara esas olmak üzere farklı dönemlerde parasal limitler ile eşik değerlerin güncellenmesine ilişkin yayımlanan kamu ihale genel tebliğleri ile yıllara sari bir şekilde değiştirilerek Kanunda ki yerine

11*25/01/2023 tarihli ve 32084 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2023/1 sayılı Kamu İhale Tebliği ile güncellenen söz konusu parasal limit, 01/02/2023 – 31/01/2024 dönemini kapsamaktadır.

** 9/2/2023 tarihli ve 32099 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan ve aynı gün yürürlüğe giren 9/2/2023 tarihli ve 6787 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararının eki Kararın 1'inci maddesinin birinci fıkrasında, *"6/2/2023 tarihinde ülkemizde meydana gelen deprem afetleri nedeniyle Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa illerinde ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak, bu illerdeki ve/veya diğer illerdeki idarelerin, 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun 22 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi kapsamında doğrudan temin yoluyla yapacakları alımlarda uygulanacak parasal limitler, aynı Kanunun 62 nci maddesinin birinci fıkrasının (i) bendindeki sınırlamaya tabi olmaksızın, 28/2/2023 tarihine kadar (bu tarih dâhil) 5.000.000 Türk Lirası olarak uygulanır."* hükmüne yer verilmiştir.

Öte yandan, 24/2/2023 tarihli ve 32114 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan ve 24/2/2023 tarihinde yürürlüğe giren 23/2/2023 tarihli ve 6862 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararının eki Kararla, (9/2/2023 tarihli ve 32099 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan ve aynı gün yürürlüğe giren) 9/2/2023 tarihli ve 6787 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararının eki Kararın 1'inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan *"28/2/2023 tarihine kadar (bu tarih dâhil)" ibaresi "8/2/2023 tarihli ve 6785 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile ilan edilen olağanüstü hal süresi boyunca"* şeklinde değiştirilmiştir.

işlenmektedir. 2023 yılında Ülkemizde meydana gelen büyük deprem felaketi sonrasında 22 nci maddenin (d) bendi kapsamında yapılacak alımlara ilişkin parasal limitlerde ve uygulanmasında düzenlemeler tebliğler yoluyla yapılmıştır.

Bu madde hükmü kapsamında yapılacak alımlarda, idarelerin her yılın başında parasal limitlere ilişkin yayımlanan tebliğde yer alan parasal tutarların bilinmesi, devamında ihtiyacın yaklaşık maliyetinin o yıla ait parasal limitler dahilinde olup/olmadığının tespitinin yapılması önem arz etmekte, öncelikle ihtiyacın piyasadan maliyetinin belirlenmesinden sonra, 22 nci maddenin (d) bendinde yer alan parasal limitin altında olan ve mezkur maddenin diğer bentlerinde yer alan özel bir alım yöntemi kapsamına girmeyen ihtiyaçların bu bent kapsamında temininin yapılması gerekmektedir.

İdarelerce işletilen eğitim ve dinlenme tesisi, ordu evi, askeri gazino, misafirhane, çocuk bakımevi, kreş, spor tesisi, kantin ve benzeri sosyal tesisler tarafından, bu tesislerden yararlananların tercihine göre satılmak üzere, 4734 sayılı Kanun'un 22/d maddesi kapsamında yapılacak mamul mal alımlarında marka belirtilmeden yararlananların tercihinin karşılanamayacağı hallerde marka belirtilmek suretiyle alım yapılabilir.

Öte yandan, 4734 sayılı Kanun'un 62/1 maddesinde yer alan "*İdarelerin bütçelerine bu amaçla konulacak ödeneklerin*" ifadesinden, bu bentte belirtilen % 10'luk sınırlamaya 5018 sayılı Kanun'un 20'nci maddesinde belirtilen ödeneklerin kullanılması ile ilgili düzenlemeye tabi ödenekler konu olabilecektir. Buna karşılık ordu evleri, askeri gazinolar ve sosyal tesislere bütçeden ödenek aktarılmadığı sürece, bunlar Kanun'un 21/f ile 22/d maddesi kapsamında yapacakları alımlar için % 10'luk sınırlamaya tabi tutulmayacaklardır. Ancak bütçeden ödenek aktarılması halinde, aktarılan ödeneklerin harcanması sırasında Kanun'un 21/f ile 22/d maddesi kapsamında yapacakları alımlar için % 10'luk sınırlamaya tabi olacaklardır.

4.5. Taşınmaz Mal Alımı ve Kiralanması

Genel yönetim kapsamındaki idarelerin taşınmaz mal kiralamalarına ilişkin olarak; daha önce kiralanmış bulunan taşınmaz malların kira artış oranları, bütçe harcamalarına ilişkin yetki ve görevi çerçevesinde 10.6.2006 tarihli ve 26194 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan "*Kamu İdarelerinin Taşınmaz Mal Kiralamalarına İlişkin Genelge*" hükümlerine göre yapılacaktır. 4734 sayılı Kanun kapsamındaki diğer idarelerin kira bedellerinin ise sözleşmelerinde belirtilen oranlarda artırılması mümkündür.

Bu nedenle taşınmaz mal alımı ve kiralanmasında; alım veya kiralamaya ihtiyaç duyulmasına ilişkin gerekçenin belirtilmesi, alınması veya kiralanması düşünülen taşınmazın yeri ve sahip olması gereken özelliklerin belirlenmesi, alım veya kiralamaya ilişkin rayiçlerin tespit edilmesi, bu konudaki bilgilerin alıma veya kiralamaya ilişkin onay belgesine eklenmesi, ayrıca tabi olunan mevzuatının öngördüğü diğer zorunlulukların da yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında, düzenlenecek sözleşmelerde kira bedelinde artış yapılmasının öngörülmesi halinde; sözleşmeye, genel yönetim kapsamındaki idareler için artış oranının Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından her yıl yayımlanan kira artış oranlarını geçmeyeceği yönünde; diğer idarelerce ise genel uygulamalar dikkate alınmak suretiyle belirlenecek oranlarda artış yapılacağı yönünde hüküm konulması zorunludur.

4.6. İlaç, Tıbbi Sarf Malzemeleri ile Test ve Tetkik Sarf Malzemesi Alımları

Kanunun 22/f maddesinde yer alan hüküm çerçevesinde; özelliğinden ve belli süre içinde kullanılma zorunluluğundan dolayı stoklanması ekonomik olmayan veya acil durumlarda kullanılacak olan ilaç, aşı, serum, anti-serum, kan ve kan ürünleri ile ortez, protez gibi uygulama esnasında hastaya göre belirlenebilen ve hastaya özgü tıbbî sarf malzemeleri, test ve tetkik sarf malzemeleri alımlarının doğrudan temin yoluyla karşılanması mümkün bulunmaktadır. Anılan Kanun maddesinin gerekçesinde; özellikle hayati önemi haiz olan ve acil müdahale gerektiren kalp ve ortopedi ameliyatlarında kullanılan ilaç ve malzemelerin özellikleri, boyutları ve nitelikleri kullanılacak hastaya göre değiştiğinden ya da belli bir kullanım süresi bulunmasından dolayı bu süre içinde kullanılmalari zorunlu olduğundan; hem idarenin yararı hem de hastaların mağdur edilmemesi açısından bu gibi ilaç ve malzemelerin ihale yoluyla önceden temin edilip stoklanması yerine, ihtiyaç duyulduğunda doğrudan temin edilmesinin öngörüldüğü belirtilmektedir. Buna göre, hastaya özgü olup özelliğinden dolayı stoklama imkânı bulunmayan mal ve malzemelerin de bu madde çerçevesinde temini mümkün bulunmaktadır.

4.7. Milletlerarası Tahkim Davaları İçin Alınacak Hizmetler

4964 sayılı Kanun'un 15'inci maddesi ile 4734 sayılı Kanun'un 22'nci maddesine (g) bendi olarak eklenen hüküm çerçevesinde, milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülen uyuşmazlıklarla ilgili davalarda, Kanun kapsamındaki idareleri temsil etmek ve savunmak üzere Türk veya yabancı uyruklu avukatlardan ya da avukatlık ortaklıklarından doğrudan temin yoluyla hizmet alınması mümkün kılınmıştır. Ancak bu kapsamda yapılacak hizmet alımları milletlerarası tahkim yoluyla çözülecek anlaşmazlıklara münhasır olduğundan, anlaşmazlıkların milletlerarası tahkim dışındaki çözümü yollarında idarelerin Kanun'un genel hükümlerine göre hareket etmeleri gerekmektedir.

5. Doğrudan Temin Yöntemiyle Gerçekleştirilen Alımların Kamu Alımları İçindeki Yeri

Kamu idaresi tarafından, doğrudan temin uygulamalarıyla gerçekleştirilen alım faaliyetlerinin parasal büyüklüğünü görmek açısından, Kamu İhale Kurumu tarafından altı aylık/yıllık olarak hazırlanan Kamu Alımları İzleme Raporları esas alınarak; 2020 yılı Kamu Alımları İzleme Raporu ile 2021 yılının ilk altı aylık dönemine ilişkin 2021 yılı Kamu Alımları İzleme Raporunda, doğrudan temin usulü ile yapılan alımların türü, miktarı ve tutarı ile diğer verilere ilişkin bilgiler ve özgün tablolara sadık kalınarak, konunun içeriğine uygun aşağıdaki tablolar seçilerek, yeni tablo numarası verilmek suretiyle sunulmuştur.

2020 yılı Kamu Alımları İzleme Raporunda¹²;

Tablo 1. 2020 yılı Kamu Alımlarına İlişkin Özet İstatistikler (TABLO 1.5.)

İhale Türü Özet İstatistikler	Doğrudan Temin Tutarı
Mal Alımı	6.967.524.000
Yapım İşi	379.142.000
Hizmet Alımı	2.068.592.000
<u>Danışmanlık Hizmet Alımı</u>	<u>23.976.000</u>
Toplam	9.439.234.000

12 Kamu İhale Kurumu, 2020 yılı Kamu Alımları İzleme Raporu, Şubat 2021, Ankara.

Tablo 2. Kamu Alımlarının Kanun Kapsamına Göre Dağılımı 2020 (TABLO 1.3)

Kamu Alımı Kanun Kapsamı	Kamu Alımı Miktarı (Adet)		Kamu Alımı Tutarı (1000 TL)	
	2020	%	2020	%
4734 sayılı Kanunda belirtilen ihale usulleri kapsamında	57.955	87,12	143.443.401	83,14
İstisna	8.572	12,88	19.644.018	11,39
Toplam	66.527	100	163.087.419	94,53
Doğrudan Temin	435.290		9.439.234	5,47
Genel Toplam	501.817		172.526.653	100

* Doğrudan temin alımları adet olarak çok, tutar olarak düşük alımlardır. Bu sebeple adet bazındaki oranlara doğrudan alımlar dâhil edilmemiştir.

Raporda, 4734 sayılı Kanun'da belirtilen ihale usullerinde yapılan alımlar ile doğrudan temin ve istisna kapsamında yapılan alımları kapsamaktadır. Tablo 2'den de görüleceği gibi 2020 yılında idareler tarafından Kuruma sonuç bilgisi gönderilen 4734 sayılı Kanun kapsamındaki ihale usullerinde ve istisna kapsamında gerçekleştirilen alım sayısı 66.527'dir. Bu ihalelerin adet olarak %87.12'si Kanun'da belirtilen ihale usulleri kapsamında gerçekleştirilirken, %12,88'i istisna kapsamında gerçekleştirilmiştir. Doğrudan temin alım sayısı 435.290'dır. İlgili dönemde EKAP üzerinden gerçekleştirilen toplam kamu alımları tutarı 172.526.653.000 TL'dir. Bu tutarın 143.443.401.000 TL'si Kanun'da belirtilen ihale usulleri kapsamında, 19.644.018.000 TL'si istisna kapsamında, 9.439.234.000 TL'si doğrudan temin yoluyla gerçekleştirilen alımlara ilişkindir.

Tablo 3. Doğrudan Temin Kapsamında Yapılan Alımların Alım Türüne Göre Dağılımı (2020) (TABLO 1.5.)

Alım Türü	Kamu Alımı Miktarı (Adet)		Kamu Alımı Tutarı (1000 TL)	
	2020 Yılı	%	2020 Yılı	%
Mal Alımı	299.709	68,85	6.967.524	73,81
Yapım İşi	11.891	2,73	379.142	4,02
Hizmet Alımı	123.301	28,33	2.068.592	21,91
Danışmanlık Hizmet Alımı	389	0,09	23.976	0,25
Toplam	435.290	100	9.439.234	100,00

2020 yılında sonuç bilgisi Kamu İhale Kurumuna gönderilen doğrudan temin kapsamında gerçekleştirilen kamu alımlarının adet olarak %68,85'i mal alımı, %2,73'ü yapım işi, %28,33'ü hizmet alımı ve %0,09'u danışmanlık hizmet alımına aittir. Doğrudan alımlar tutar bazında değerlendirildiğinde ise ilgili dönemde alımların %73,81'i mal alımı, %4,02'si yapım işi, %21,91'i hizmet alımı ve %0,25'i ise danışmanlık hizmet alımı olarak gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4. Doğrudan Temin ile Yapılan Alımlarının İhale Türüne ve Kanun Maddesine göre dağılımı (2020) (Tablo 1.10)

Alımın/İşin ilgili kanun maddesi	Mal Alımı	Yapım İşi	Hizmet Alımı	Danışmanlık Hizmet Alımı	Toplam	%	Toplam alım sayısı
Madde 22/a	2.561.781	819	139.740	43	2.702.383	28,63	19.170
Madde 22/b	166.152	1226	269.460	58	436.895	4,63	11.985
Madde 22/c	27.692		159.907	29	187.628	1,99	1.417
Madde 22/d*	2.871.766	357.171	1.078.794	8.416	4.316.148	45,73	355.450
Madde 22/d**	35.542		21.919		57.462	0,61	4.987
Madde 22/e	11.149		22.285		33.434	0,35	1.130
Madde 22/f	253.470				253.470	2,69	19.293
Madde 22/g			15		15	0,00	2
Madde 22/h			12.475	181	12.657	0,13	42
Madde 22/ı			279		279	0,00	3
İstisna Doğr. Te.	1.033.445	19.150	250.901	15.190	1.318.685	13,97	20.646
Kapsam Dışı Doğr.Temin	6.527	775	112.816	60	120.178	1,27	1.165
Toplam	6.967.524	379.142	2.068.592	23.976	9.439.234	100	435.290
%	73,81	4,02	21,91	0,25	100,00		

*1000 TL

Madde 22d*: Parasal limitler kapsamında yapılan alımlardır.

Madde 22d**: Temsil ağırlama faaliyetleri kapsamında yapılan konaklama, seyahat ve işeyle ilişkin alımlardır.

Doğrudan temin yoluyla yapılan kamu alımlarının %45,73'ünü 4734 sayılı Kanun'un 22/d* maddesi kapsamında yapılan alımlar oluşturmaktadır. Bunu %28,63 oranı ile 22/a kapsamında yapılan doğrudan temin alımları izlemektedir.

Doğrudan temin yoluyla yapılan kamu alımları türlerine göre incelendiğinde, 9.439.234.000 TL'lik kamu alımının %73,81'i mal alımları, %4,02'i yapım işleri, %21,91'i hizmet alımları ve %0,25'i ise danışmanlık hizmet alımları için harcanmıştır.

2021 Yılı Kamu Alımları İzleme Raporunda¹³:

Tablo 5. 01.01.2021-30.06.2021 Tarihleri Arası Kamu Alımlarına İlişkin Özet İstatistikler (TABLO 1.5.)

İhale Türü Özet İstatistikler Doğrudan Temin Tutarı

Mal Alımı	2.305.490.000
Yapım işi	166.014.000
Hizmet Alımı	1.147.811.000
Danışmanlık Hizmet Alımı	5.201.000

Toplam 3.624.517.000

¹³ Kamu İhale Kurumu, 2021 yılı Kamu Alımları İzleme Raporu, 01.01.2021-30.06.2021 dönemi, Ağustos 2021, Ankara.

**Tablo 6. Kamu Alımlarının Kanun Kapsamına Göre Dağılımı (2021 İlk 6 Ay)
(Tablo 1.3.)**

Kamu Alımı Kanun Kapsamı	Kamu Alımı Miktarı (Adet)		Kamu Alımı Tutarı (1000 TL)	
	2021 Yılı İlk 6 Ay	%	2021 Yılı İlk 6 Ay	%
4734 sayılı Kanunda belirtilen ihale usulleri kapsamında	30.595	87,53	109.954.863	85,84
İstisna	4.358	12,47	14.515.453	11,33
Toplam	34.953	100	124.470.316	97,17
Doğrudan Temin	189.746		3.624.517	2,83
Genel Toplam	224.699		128.094.833	100,00

Raporda, 4734 sayılı Kanun'da belirtilen ihale usullerinde yapılan alımlar ile doğrudan temin ve istisna kapsamında yapılan alımlar kapsamaktadır. Tablo 6'dan da görüleceği gibi 2021 yılı ilk altı ayında idareler tarafından Kuruma sonuç bilgisi gönderilen 4734 sayılı Kanun kapsamındaki ihale usullerinde ve istisna kapsamında gerçekleştirilen alım sayısı 34.953'tür. Bu ihalelerin adet olarak %87,53'ü Kanun'da belirtilen ihale usulleri kapsamında gerçekleştirilirken, %12,47'si istisna kapsamında gerçekleştirilmiştir. Doğrudan temin alım sayısı 189.746'dır. İlgili dönemde EKAP üzerinden gerçekleştirilen toplam kamu alımları tutarı 128.094.833 TL'dir. Bu tutarın 109.954.863.000 TL'si Kanun'da belirtilen ihale usulleri kapsamında, 14.515.453.000 TL'si istisna kapsamında, 3.624.517.000 TL'si doğrudan temin yoluyla gerçekleştirilen alımlara ilişkindir.

Tablo 7. Doğrudan Temin Kapsamında Yapılan Alımların Alım Türüne Göre Dağılımı (2021 İlk 6 Ay)

Alım Türü	Kamu Alımı Miktarı (Adet)		Kamu Alımı Tutarı (1000 TL)	
	2021 Yılı İlk 6 Ay	%	2021 Yılı İlk 6 Ay	%
Mal Alımı	130.358	68,70	2.305.490	63,61
Yapım İşi	4.619	2,43	166.014	4,58
Hizmet Alımı	54.616	28,78	1.147.811	31,67
Danışmanlık Hizmet Alımı	153	0,08	5.201	0,14
Toplam	189.746	100,00	3.624.517	100,00

2021 yılı ilk altı ayında sonuç bilgisi Kamu İhale Kurumuna gönderilen doğrudan temin kapsamında gerçekleştirilen kamu alımlarının adet olarak %68,70'i mal alımı, %2,43'ü yapım işi, %28,78'i hizmet alımı ve %0,18'i danışmanlık hizmet alımına aittir. Doğrudan alımlar tutar bazında değerlendirildiğinde ise ilgili dönemde alımların %63,61'i mal alımı,

%4,58'i yapım işi, %31,67'si hizmet alımı ve %0,14'ü ise danışmanlık hizmet alımı olarak gerçekleştirilmiştir.

Tablo 8. Doğrudan Temin ile Yapılan Alımlarının İhale Türüne ve Kanun Maddesine göre dağılımı (2021 İlk 6 Ay) (TABLO 1.10.)

Alımın/İşin ilgili kanun maddesi	Mal Alımı	Yapım İşİ	Hizmet Alımı	Danışmanlık Hizmet Alımı	Toplam	%	Toplam alım sayısı
Madde 22/a	184.037	1702,404	132.573	13,1428	318.326	8,78	9.614
Madde 22/b	39.411	381,2534	215.523	31,8755	255.347	7,04	5.376
Madde 22/c	34.417	0	32.429	70,1	66,917	1,85	724
Madde 22/d*	1.395.367	155.958	551.455	4.557	2.107.337	58,14	148.387
Madde 22/d**	18.505	0	13.106	0	31.611	0,87	2.338
Madde 22/e	4.825	0	6.102	0	10.927	0,30	401
Madde 22/f	191.288	0	0	0	191.288	5,28	11.716
Madde 22/g	0	0	96,96	0	96,96	0,00	2
Madde 22/h	0	0	245	70,95	316	0,01	17
İstisna Doğr.Te.	427.644	7.957	189.680	240	625.521	17,26	10.567
Kapsam Dışı Doğr.Temin	9.995	15.567	6.600	218	16.829	0,46	604
Toplam	2.305.490	166.014	1.147.811	5.201	3.624.517	100,00	189.746
%	63,61	4,58	31,67	0,14	100,00		

*1000 TL

Madde 22d*: Parasal limitler kapsamında yapılan alımlardır.

Madde 22d**: Temsil ağırlama faaliyetleri kapsamında yapılan konaklama, seyahat ve işeyle ilişkin alımlardır.

Doğrudan temin yoluyla yapılan kamu alımlarının %58,14'ünü 22/d* maddesi kapsamında yapılan alımlar oluşturmaktadır. Doğrudan temin yoluyla yapılan kamu alımları türlerine göre incelendiğinde, 3.624.517.000 TL'lik kamu alımının %63,61'i mal alımları, %4,58'i yapım işleri, % 31,67'si hizmet alımları ve %0,14'ü ise danışmanlık hizmet alımları için harcanmıştır.

6. Doğrudan Temin Yöntemi ile Yapılan Alımlarda Görevli Olanların Yetki ve Sorumlulukları

Kamu İhale Kanunu'nda kamu görevlilerinin ceza sorumluluğuna ilişkin düzenleme yapılmış olsa da görev, yetki ve sorumluluk kavramlarının açık bir şekilde ele alındığı mevzuat 5018 sayılı Kanun'dur. Bu Kanun'la kamu idareleri yöneticilerinin sorumluluğu artırılmıştır. Böylece faaliyetleri icra eden görevlilerin mali sorumluluğu da üstlenmeleri sağlanmıştır.

Uygulama ilkelerine uygun davranma, ihtiyaçların karşılanmasında Kanun'un istediği doğru ve optimum alım sürecinin yürütülmesi ile idari ve şahsi sorumluluk risklerinin bertaraf edilmesi için zorunludur. Hem 4734 sayılı Kanun'un 60'ıncı maddesi hem 5018 sayılı Kanun'un 71'inci ve diğer ilgili maddeleri hem de ilgisine göre 657 sayılı Kanun'un 13 ve ilgili diğer maddelerindeki sorumluluk hükümleri dikkate alındığında, idare görevlilerinin iş ve işlemleri gerçekleştirirken bu uygulama ilkelerine neden uymaları gerektiği daha açık olarak görülecektir.

Ayrıca 4734 sayılı Kanun'un 19'uncu maddesine göre açık ihale usulü ile temini gereken ihtiyacın, Kanun'un 22/d maddesi için öngörülen parasal sınırların altında kalacak şekilde, adet bazında veya aynı ihale konusu içinde yer alabilecek nitelikteki mal ve hizmet alımları ile yapım işlerinin, kalemlere veya gruplara bölünmek suretiyle aynı Kanun'un 22/d maddesine göre temini, 4734 sayılı Kanun'un temel ilkelerine aykırılık teşkil ettiğinden bu yönde uygulamaların sorumluluk doğuracağı hususuna dikkat edilmesi gereklidir.¹⁴

İhale komisyonu başkan ve üyeleri oy ve kararlarından sorumludur. Sorumlulukları 4734 sayılı Kanun'un 60'uncü maddesinde düzenlenmiştir.

4734 sayılı Kanun'un 5'inci maddesi uyarınca, yine Kanun'da öngörülen parasal sınırların altında kalacak şekilde, adet bazında veya aynı ihale konusu içinde yer alabilecek nitelikteki mal ve hizmet alımları ile yapım işlerinin kalemlere veya gruplara bölünmek suretiyle doğrudan temin usulüne tabi olmadığı halde bu usul kullanılmak suretiyle ihale hukuku ile ilgili temel ilkelerin ihlal edildiği görülebilmektedir.

4734 sayılı Kanun'un 62'ncü maddesi uyarınca, parasal limitler dâhilinde yapılacak harcamaların yıllık toplamı, idarelerin bütçelerine bu amaçla konulacak ödeneklerin %10'luk kısmını aşması durumunda, aşan kısmın Kamu İhale Kurulunun uygun görüşü alınmadan doğrudan temin usulüyle kullanılması durumunda görevi kötüye kullanma ihtimalinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Bununla birlikte; doğrudan temin usulüyle yapılan alımlarda ortaya çıkan 4734 sayılı Kanun'un 17'ncü ve 4735 sayılı Kanun'un 25'inci maddesinde belirtilen yasak fiil veya davranışların Türk Ceza Kanunu'na göre suç teşkil etmesi durumunda bu fiil veya davranışlarda bulunan ihale yetkilileri aleyhine ilgili maddeler uyarınca ceza soruşturması açılması gerekecektir.

İhale komisyonu geçerli tekliflerin yaklaşık maliyetin üzerinde olduğu durumlarda yaklaşık maliyeti sorguladıktan sonra, teklif fiyatlarının piyasa rayiçlerine uygun olduğu ve yaklaşık maliyetin düşük kaldığı kanaatine ulaşırsa sorumluluk kendinde olmak üzere ihaleyi yapabilecek olup bu konunun geçmişte şikâyet ve itirazın şikâyet üzerinden KİK kararlarına konu olduğu ve bu haliyle denetimlerde dikkat edilmesi gereken bir husus olduğu söylenmelidir.

İdare, şikâyet süresi boyunca sözleşmenin imzalanması dışında kalan diğer ihale işlemlerine devam edilebilecektir. Esasen bu süreç içinde idarenin sözleşme imzalaması halinde idareye uygulanabilecek bir yaptırım Kanun'da bulunmamaktadır. Sadece Kanun'un 56'ncü maddesinde; "*Kanunda belirtilen sürelerle ve usule uyulmadan sözleşme imzalanmış olması veya itirazın şikâyet başvurusundan feragat edilmesi itirazın şikâyet başvurusunun incelenmesine ve 54'üncü maddede sayılan kararlardan birinin alınmasına engel teşkil etmez.*" hükmü bulunmakta olup bu hükme göre, süreye ve usule uyulmadan sözleşme imzalanması halinde, başvuru sahibi KİK'e başvuru yapmışsa KİK bu itirazın şikâyeti sözleşmenin imzalanmış olması nedeniyle reddetmeyecek ve inceleyip karar verebilecektir.

İdare için risk, KİK'in düzeltici işlem veya iptal kararı vermesi nedeniyle imzalanmış sözleşmenin feshedilmesi zorunluluğundan kaynaklı olarak yüklenici ile yaşayacağı sorunlar ve eğer ödeme yapılmış ise geçersiz bir sözleşmeye dayalı yapılan ödemeden dolayı üstleneceği mali sorumluluktur.

14 Kamu İhale Genel Tebliği, RG. T.22.08.2009, No: 27327, Madde:22.5.1.2.

6.1. 5018 Sayılı Kanun Kapsamında Görev, Yetki ve Sorumluluk

6.1.1. Harcama (ihale) Yetkilisi

Kamu İhale Kanunu'na göre ihale yetkilisi, "idarenin ihale ve harcama yapma yetki ve sorumluluğuna sahip kişi veya kurulları ile usulüne uygun olarak yetki devri yapılmış görevlileri" olarak tanımlanmıştır.

Diğer taraftan, 5018 sayılı Kanun'a göre harcama yetkilisi, Kanun'un 31'inci maddesinde; "bütçeyle ödenek tahsis edilen harcama birimlerinin en üst yöneticisi" olarak tanımlanmıştır. Bu duruma istinaden mevzuatta ayrıca bir hükmün bulunmadığı hallerde harcama yetkilisi aynı zamanda ihale yetkilisi olarak kamu alımlarında rol alacaktır.

Bir kamu satın alım sürecinde, alım kararının verilmesi, alımın hangi usul ile gerçekleştirileceği, kimlerin görev alacağı gibi kararlar harcama (ihale) yetkilisi tarafından verilmekte ve yine onun imzalayacağı ödeme belgesinden sonra hak sahiplerine ödeme işlemi gerçekleştirilmektedir.

Kanun metninde süreçteki bütün faaliyetlerin harcama yetkilisinin gözetimi ve denetimi kapsamında vereceği emir ve talimatlarca yürütülmesi gereğinden bahsedildiğinden süreçte harcama yetkilisinin önemli bir sorumluluğunun olduğu görülmektedir.

6.1.2. Gerçekleştirme Görevlisi

Harcama talimatı doğrultusunda yapılması gereken işin yerine getirilmesi, mal veya hizmetin alınması, teslim ile ilgili işlemlerde teslimatın uygun bir şekilde yapılması, belgelendirilmesi ve ödeme için gerekli evrakların hazırlanması gibi işlemlerin yürütülmesinden sorumlu olan kamu personelidir.

Gerçekleştirme görevlisinin kim olacağına harcama yetkilisi karar verir. Harcama yetkilileri, kendi yardımcılarını içerisinden veya hiyerarşik sistem içerisinden kendisine en yakın üst kademe yöneticileri arasından bir veya birden fazla gerçekleştirme görevlisini ödeme emri belgesi düzenlemekle görevlendirilebilir.

Ödeme emri belgesini düzenlemek için görevlendirilen gerçekleştirme görevlileri, ödeme emri belgesi ve eki belgeler üzerinde ön malî kontrol yaparlar. Yapılan kontrol sonucunda, gerçekleştirme görevlisi tarafından ödeme emri belgesi üzerine, "Kontrol edilmiş ve uygun görülmüştür" ibaresi düşüldükten sonra bu belge imzalanarak harcama yetkilisine sunulur.¹⁵

Bu nedenle ödeme emri belgesi düzenlemekle görevli gerçekleştirme görevlileri, yaptıkları veya yapmaları gereken iş ve işlemlerin doğru aktarılmasının yanında mevzuata uygunluğundan da harcama yetkilisi ile birlikte doğrudan sorumludurlar.¹⁶

Ayrıca gerçekleştirme görevlileri hesap verme sorumluluğu bağlamında kaynakların etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun bir şekilde elde edilmesi ve kullanılmasından, kötüye kullanılmaması için gerekli önlemlerin alınmasından sorumlu tutulmuşlardır.¹⁷

6.1.3. Diğer Gerçekleştirme Görevlileri

Kamu mali yönetim sisteminde harcama süreci içerisinde faaliyet yürüten her bir görevli, gerçekleştirme görevlisi olarak tanımlanmaktadır. Buna göre; onay belgesi ve ekleri

15 İç Kontrol ve Ön Mali Kontrole İlişkin Usul ve Esasları, Madde: 12.

16 Sayıştay Genel Kurulunun T.14.06.2007, 5189/1 No.lu Kararı.

17 Ön Ödeme Usul ve Esasları Hakkında 2 No.lu Tebliğ.

ile şartname ve sözleşme tasarılarını hazırlayanlar, mali karar ve işlemleri belgelendirenler, mal ve hizmeti teslim alanlar, ihale komisyonu ile muayene ve kabul komisyonunda görev yapanların her biri “gerçekleştirme görevlisi” sıfatına sahip ve aynı zamanda mali sorumlulukları bulunan kişilerdir.¹⁸

Bu kapsamda piyasa fiyat araştırma yetkilisi/yetkilileri ve muayene kabul komisyonu diğer gerçekleştirme görevlileri kapsamında değerlendirilmiş, harcama yetkilisiyle birlikte sorumlu tutulmaları gerektiği Sayıştay tarafından karara bağlanmıştır.¹⁹

6.1.4. Piyasa Fiyat Araştırma Yetkili(si)leri:

Doğrudan temin alımlarında ihale komisyonu kurma şartı aranmamaktadır. Bunun yerine ihtiyaçları karşılayacak firmanın belirlenmesi aşamasında piyasa araştırma yetkililerine görev verilmektedir. Ancak piyasa araştırma yetkili(si)lerinin nasıl tayin edileceğine yönelik mevzuatta herhangi bir düzenleme yoktur.

4734 sayılı Kanun’un “(...) ihale yetkilisince görevlendirilecek kişi veya kişiler tarafından piyasada fiyat araştırması yapılarak (...)” amir hükmü uyarınca piyasa araştırma yetkili(si)lerinin görevlendirilmeleri ihale yetkilisince yapılmalıdır. Burada önemli olan husus, görev tevdi edilen kişilerin alımlardan sorumlu tutulabilmeleri için görevlendirmenin yazılı olarak yapılması gereğidir. Görevlendirme yazılı olur ile yapılabileceği gibi onay belgesinde görevlendirilmenin yapıldığının belirtilmesi ile de yapılabilir.

Ayrıca yapılacak piyasa fiyat araştırmasında belli sayıda ya da belirli yerlerden yazılı fiyat sorulması (Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) ve Devlet Malzeme Ofisi (DMO) tarafından ilan edilen katalog fiyatları vb.) gibi zorunluluk da bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, teklifler yazılı olarak alınabileceği gibi sözlü olarak da alınabilmektedir. Sözlü alınan fiyatların tutanağa bağlanması uygun olacaktır. Dolayısıyla ihtiyacın karşılanmasında idare adına fiyat araştırması yapacak kamu görevlilerine geniş takdir yetkisi tanındığı görülmektedir.

6.1.5. Muayene Kabul Komisyonu

Doğrudan temin yoluyla gerçekleştirilen alımlarda teslim alınacak işin denetim, muayene ve kabulü hakkında ayrıca bir yönetmelik olmadığı için bu yolla gerçekleştirilen alımlar, 4735 sayılı Kanun’un 11’inci maddesi hükümlerine göre gerçekleştirilmektedir.

Madde metninde; “*teslim edilen mal, hizmet veya yapım işinin muayene ve kabul işlemleri, idarelerce kurulacak biri başkan en az üç kişilik ya da tek sayıda arttırılmış komisyonlar tarafından yapılacağı*” hükmü yer almaktadır. Teslim alınan mal veya yapılan iş yüklenici tarafından idareye teslim edilmedikçe muayene ve kabul işlemlerinin yapılamayacağı yine söz konusu düzenlemede ifade edilmiştir.

Muayene ve kabul komisyonları; varsa ihale dokümanında veya teklif mektubunda yer alan muayene ile ilgili isteklerin tamamının yapıldığının kontrolünü sağlayarak yüklenicilerin görevlerine ilişkin işlerde hiçbir kişi ya da makamın etkisinde kalmadan somut verilere dayanarak karar vermektedirler. Kararlar komisyon tarafından oyçokluğu ile alınır. Muayene ve kabul komisyonları kararlarını verirken karara karşı olanlar, karşı

¹⁸ Ertuğrul Karatoprak, “Kamu İhalelerinde ve Sözleşme Yönetimi Süreçlerinde Görevlendirilen Kamu Personelinin Sorumlulukları”, *Maliye Dergisi*, Sayı:160, 2011, s. 417.

¹⁹ Sayıştay Genel Kurulunun T.14.06.2007, 5189/1 No.lu kararı.

olma gerekçelerini kararın altına yazarak imza etmek zorundadırlar ancak hiçbir üye, kararlarında çekimser oy kullanamayacaktır.²⁰

6.1.6. Muhasebe Yetkilisi

Muhasebe yetkilileri, ödeme aşamasında, ödeme emri belgesi ve ekli belgeler üzerinde inceleme ve kontrol işlemini gerçekleştirir. Gerçekleştirilen kontroller sonucunda tahakkuk eden kamu giderleri ödeme emri belgesine dayanılarak muhasebe yetkilisi tarafından hak sahiplerine ödenmektedir.

Muhasebe yetkilileri ödeme emri ve ekli belgeler üzerinde; yetkililerin imzasını, ödemeye ilişkin ilgili mevzuatında sayılan belgelerin tam olmasını, maddi hata bulunup bulunmadığını, hak sahibinin kimliğine ilişkin bilgileri kontrol etmekle yükümlüdürler.

Ödeme safhasında harcamanın mevzuata, özellikle bütçe kanununa ve bütçe ödeneğine uygun olup olmadığı muhasebe yetkilisinin inceleme konusuna girmeyip mevzuata aykırı yapılmış bir ödeme söz konusu olduğunda harcama süreci içinde yer alan her bir gerçekleştirme görevlisi, ön mali kontrol yetkilisi ve harcama yetkilisi bundan sorumlu olacaktır.²¹

7. Sonuç

Kamu yararı açısından alımların, ekonomik açıdan avantajlı gerçekleşmesi kadar zamanında gerçekleşmesi de önemlidir. Bu bağlamda doğrudan temin usulü kamu alımları açısından çok önemli bir yere sahiptir.

Doğrudan temin usulü, ihale usullerinin temel ilkelerinden sayılan kurallara uymaksızın, ilan yapılmadan, teminat alınmadan, ihale komisyonu kurma ve anılan Kanun'da belirtilen yeterlik kriterlerini taşıma zorunluluğu aranmaksızın, ihale yetkilisi tarafından görevlendirilen kişi ya da kişiler tarafından piyasada fiyat araştırması yapılarak temin edilen bir satın alma usulü olarak ifade edilerek ihale sürecinden tamamen ayrılmıştır.

Doğrudan temin usulüne başvuran idarelerce, Kanun'un 22'nci maddesinde sayılan hallerin varlığının, somut durumun şartları tam ve doğru şekilde açıklanarak belgelenmesi gerekmektedir. Doğrudan temin usulüne başvurularak gerçekleştirilen alımlarda, ilan prosedürünün bulunmaması sebebiyle zedelenen şeffaflık ilkesinin teminini sağlamak üzere, Doğrudan Temin Kayıt Formunun süresi içinde doldurulması ve alımların kayıt altına alınması önem taşımaktadır. Aksi halde, doğrudan temin usulünün, ihale usullerinin eşitliği ve şeffaflığı sağlamak üzere öngörülen ciddi ve yoğun prosedürlerinden sıyrılmak üzere kullanılma tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Bu durumun ise kamu kaynaklarının kullanımı üzerinde hukuka ve kamu yararına aykırı sonuçlara yol açması kaçınılmazdır.

Kanun'un lafzı ve gerekçesi doğrudan teminin sınırlı ve özel bir usul olduğunu vurgulamakta, idari makamların ihale usullerinden birini uygulaması gereken hallerde doğrudan temin yoluyla alım gerçekleştirmek konusunda takdir yetkisi bulunmamaktadır.

Bu açıdan, Kanun'da öngörülen temel ilkelerden olan alımların ve işin kısımlara bölünmesi yasağı dikkate alınmalı ve ihale prosedürünü izlemek yerine doğrudan temin usulünü uygulayan kamu görevlileri hakkında idari ve cezai yaptırım uygulanmalıdır.

²⁰ Mal Alımları Denetim Muayene ve Kabul İşlemlerine Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, RG. T.22.06.2005, No:25853.

²¹ Ahmet Arslan, "5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Kamu Harcama Sisteminde Yapılan Düzenlemeler", *Maliye Dergisi*, Sayı: 145, 2004, s.150-192

KAYNAKÇA

- AKSOY Mehmet, "Finansmanı Bütçeden Karşılanan Kamu Alımlarında Ön Mali Kontrol Çatışma Alanı ve Çözüm Önerileri", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, 2015, s. 13-46.
- ARSLAN Ahmet, "5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Kamu Harcama Sisteminde Yapılan Düzenlemeler", *Maliye Dergisi*, Sayı: 145, 2004, s. 150-192.
- GÖK Yaşar, "Kamu İhale Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler", *Dış Denetim Dergisi*, Sayı:2, 2010, s. 12-23.
- KARATOPRAK Ertuğrul, "Kamu İhalelerinde ve Sözleşme Yönetimi Süreçlerinde Görevlendirilen Kamu Personelinin Sorumlulukları", *Maliye Dergisi*, Sayı:160, 2011, s. 411-422.
- METHİBAY Yaşar, *Harcama Hukuku (Kamu Harcamalarının Hukuki Analizi)*, Orion Kitabevi, Ankara, 2014. s. 338.
- TAŞDELEN Aziz, *Kamu Harcamaları Hukukunda İhale Süreci*, Turhan Kitabevi Ankara, 2004. s. 85.
- Kamu İhale Kurumu, 2020 yılı Kamu Alımları İzleme Raporu, 01.01.2020-31.12.2021 dönemi, Şubat 2021, Ankara.
- Kamu İhale Kurumu, 2021 yılı Kamu Alımları İzleme Raporu, 01.01.2021-30.06.2021 dönemi, Ağustos 2021, Ankara.

Mevzuat Kaynakları:

- Cumhurbaşkanlığı Kararları.
- 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu.
- 4735 Sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu.
- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu.
- Mal Alımları Denetim Muayene ve Kabul İşlemlerine Dair Yönetmelik.
- 31.12.2020 tarih ve 31351 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 62'nci Maddesinin (I) Bendi Kapsamında Yapılacak Başvurulara İlişkin Tebliğ.
- Kamu İhale Genel Tebliği.
- Kamu İhale Tebliği (Parasal Limitler ve Eşik Değerlere İlişkin Tebliğ).
- Doğrudan Temin Yöntemiyle Yapılacak Alımlara İlişkin Tebliğ
- Ön Ödeme Usul ve Esasları Hakkında 2 Nolu Tebliğ.
- İç Kontrol ve Ön Malî Kontrole İlişkin Usul ve Esaslar.
- Damga Vergisi Kanunu.

Yargı kararları:

- Anayasa Mahkemesinin T.25.12.2014, E.2014/16, K.2014/197 No.lu Kararı.
- Yargıtay 5. Dairesinin T.02.07.2015, E.2013/14111, K.2015/13337 No.lu Kararı.
- Sayıştay Genel Kurulunun T.14.06.2007, 5189/1 No.lu Kararı.
- Kamu İhale Kurulunun T.07.06.2010 ve 2010/UM.I-1622.1 No.lu Kararı.